

БІОРІЗНОМАНІТТЯ ЖИТОМИРЩИНИ ТА ОХОРОНА РІДКІСНИХ ВИДІВ ТВАРИН: АНТРОПОГЕННІ ЗАГРОЗИ І СТРАТЕГІЇ ЗБЕРЕЖЕННЯ

Печериця Галина Дмитрівна

асистент кафедри зоології,
біологічного моніторингу та охорони природи
Житомирський державний університет імені Івана Франка

Керпата Анастасія Олексіївна

здобувачка першого (бакалаврського)
рівня вищої освіти спеціальності 091 Біологія та біохімія
Житомирський державний університет імені Івана Франка

Житомирщина – одна з найбільших областей України і займає площу 29 832 км², з них – 750 тисяч гектарів займають ліси, річки, болота. Саме ці природні зони є домівками для багатьох видів тварин. В області нараховується 6 видів копитних тварин (лосі, олені, кабани, козулі, лані), 15 видів хутрових звірів (білки, зайці, куниці, лисиці, ондатри, норки, бобри, вовки, єнотовидні собаки, борсуки, видри, тхори, рисі, горностаї, нутрії), 12 видів пернаті дичини (куріпки, глухарі, тетеруки, гуси, качки, фазани, перепілки, рябчики, лебеді, лиски, кулики, голуби) [5].

Лісові угіддя мають ярусність, яка забезпечує місце проживання для чималої кількості тварин – від невеликих безхребетних, що переважають у трав'яному шарі та ґрунті, до великих тварин, що вільно пересуваються по природній території і не переходять від хижаків. Водні біоценози є середовищем існування для чималої кількості риб та земноводних [1].

Внаслідок втручання людини у природу дуже зменшується чисельність популяцій тварин: вирубка лісів та пожежі, забруднення та осушення водойм – відбирають місце для проживання; забруднене повітря та поступове потепління клімату створюють несприятливі умови для життя тварин; браконьєрство – власноручне знищення тварин; з огляду на скорочення кількості тварин руйнуються ланцюги живлення, через які не відбувається природна регуляція кількості шкідників, які шкодять не лише біоценозам, а й сільському господарству.

Сучасний стан фауни Житомирщини свідчить про значне скорочення чисельності низки видів, що спричинено комплексом антропогенних чинників. Зокрема, популяції видри різко зменшуються через осушення річкових екосистем та інтенсивне полювання, обумовлене високою цінністю хутра. Тхори також зазнають суттєвого тиску внаслідок вирубування лісів і прямого переслідування людиною. Рись, як верхівковий хижак лісових біоценозів, потерпає від браконьєрства та деградації природних лісових угідь.

Особливо вразливими є й рукокрилі, зокрема кажани (нічниці), чисельність яких зменшується у зв'язку зі скороченням доступних місць для проживання, руйнуванням зимових сховищ та активною урбанізацією територій. Хижі птахи, такі як сови, сичі та шуліки, відчувають негативний вплив через зменшення природної кормової бази та втрату безпечних місць для гніздування. Не менш загрозливим є становище плазунів, зокрема мідянки та полоза, які знищуються через хибні уявлення населення про їхню небезпечність, що призводить до навмисного винищення цих екологічно важливих видів [3].

У Житомирській області до Червоної книги України занесено 102 види тварин, що потребують охорони, зокрема 52 види хордових, 48 видів членистоногих і 2 види кільчастих червів. Це число охоплює різні групи тварин, включаючи ссавців, птахів, рептилій, амфібій, і основною причиною їх вимирання є людина. Урбанізація природних ділянок, вбивство тварин заради цінного хутра та м'яса, виготовлення «трофеїв» після полювання – напряду веде до зникнення диких тварин [4].

Зникнення одного виду часто тягне за собою руйнування цілої екосистеми. З кожним роком сторінки Червоної книги України зі зникаючими та рідкісними видами поповнюються через діяльність людини. Аби зменшити цей потік створюються заповідники, заказники – природоохоронні зони, де зовнішні умови максимально наближені до істинно природних, але контролюються людиною без її прямого втручання в дану екосистему.

Охорона природи – це те, від чого буде залежати наше майбутнє і в цьому важливий вклад кожного. Ми відповідаємо за все живе та довкілля навколо нас. Держава має збільшити кількість заповідних ділянок та суворо контролювати увесь вплив людської діяльності на природу [2].

Будь-яке незаконне втручання, наприклад – вирубка лісів, винищення диких тварин для задоволення своїх потреб, привласнення природних територій з метою забудовування – мають суворо каратись кримінальною відповідальністю.

Список літератури

1. Лісові ресурси. [Електронний ресурс]. URL.: <https://c.forest.gov.ua/dovidka/lisovi-resursi> (дата звернення 10.10.2025).
2. Рослинний та тваринний світ – Державна екологічна інспекція у Житомирській області, Екологічна Інспекція Житомира [Електронний ресурс]. URL.: <https://dei.zt.ua/dovkillia/roslynniy-ta-tvarynniy-svit> (дата звернення 10.10.2025).
3. Стадниченко А.П. Рідкісні і зникаючі види тварин Житомирщини : навчальний посібник. Житомир : Видавництво “Волинь”, 2003. 176 с.
4. Червона книга Житомирської області – Тваринний світ [Електронний ресурс]. URL.: <https://nature.land.kiev.ua/animals-obl-6.php> (дата звернення 10.10.2025).
5. Червона книга України. Тварини Житомирської області, занесені до Червоної книги України [Електронний ресурс]. URL.: <https://redbook-ua.org/animals/region/jitomirska> (дата звернення 10.10.2025).